

Handbók í lyflæknisfræði

Fyrr í vetur áskotnaðist undirrituðum **Handbók í lyflæknisfræði**, sem gefin var út af Háskólaútgáfunni árið 2006 í ritstjórn læknanna Ara J. Jóhannessonar og Runólfs Pálssonar. Höfundarnir eru 50 talsins, flestir læknar og sérfræðingar, en í þeim hópi eru einnig sálfræðingur, guðfræðingur, prestur og tveir hjúkrunarfræðingar. Þetta er þriðja útgáfa bókarinnar, en önnur útgáfa er frá árinu 2000. Í formála segir að bókin eigi að nýtast „sérfræðingum í lyflækningum, heilsugæslulæknum, deildarlæknum í framhaldsnámi, aðstoðarlæknum og læknanemum” og vonast sé til að hún verði „þarfur þjónn í erli dagsins”.

Textinn

Við fyrstu skoðun má strax sjá að ritstjórar og höfundar hafa lagt sig fram um að skrifa á góðri íslensku, enda segir í formálanum: „Mikil áhersla var lögð á að nota íslensk íðorð þar sem því varð við komið. Teljum við það hafa meira en fagurfræðilegt gildi, **enda ekki ástæða til annars en íslenskir læknar tjái sig á móður máli sínu við dagleg störf**” (leturbreyting undirritaðs). Þessu ber að fagna. Þar sem ýmislegt af þeim upplýsingum (staðreyndum, skýringum og röksemdafærslum), sem fram koma í textanum, munu án efa rata inn í samræður lækna og sjúklinga, má bæta því við að með þessu er sjúklingum sýnd sérstök tillitssemi og virðing. Nógu erfitt er fyrir flesta að fylgja flóknum sjúkdómafræðilegum skýringum lækna sinna, þó ekki sé mál læknanna á því sérkennilega dulmáli sem **læknastrangur** nefnist.

Erlend fræðiheiti

Því ber einnig að fagna hversu mikið er um að erlendu fræðiheiti birtist í svigum með íslenskum íðorðum. Ritstjórnarnir vilja greinilega veg íslenskra íðorða sem mestan og eru ófeminnir við að gera það sem þarf til að þau skiljist og venjist. Sem ábendingu má nefna að efnisorðaskrá, með íslenskum og erlendum fræðiheiti, þarf endilega að vinna fyrir næstu útgáfu.

Lyfjaheiti

Sérlyfjaheiti virðast öll sérmerkt ® og tilgreind með sínu rétta heiti á þann hátt sem skylt er. Efnahæiti (*hemóglóbín*, *natríumbíkarbónat*, *creatínín*) og lyfjasamheiti (*erýtrómýcin*, *salbútamol*) eru hins vegar hljóðrituð samkvæmt venjulegum íslenskum framburði þeirra og er það án efa besta lausnin. Ekki er nokkur leið að þýða eða búa til nothæf íslensk heiti á öll efni og lyf. Vera má að ákvörðun um stafsetningu einstakra heita hafi ekki

verið í höndum ritstjórnanna, þ.e. að heitin séu komin úr opinberri lyfjaskrá. Engu að síður vill undirritaður koma með þá ábendingu að hljóðritunarskrefið sé stigið til fulls, þannig að **s eða k komi í stað c**, eins og við á, og að **s komi í stað z** (salicylát verði salisýlat og prómetazín verði prómetasín). Stundum er þó álitamál hver er rétti framburðurinn (sefalósporín, kefalósporín). Sömuleiðis þarf að gæta þess að hefðbundnum framburði sé fylgt nákvæmlega við hljóðritunina, til dæmis að íslensku broddstafirnir séu hiklaust notaðir þannig að ritað sé **í en ekki i** (nitró- en ekki nitró-) og **ó en ekki o** (fenól- en ekki fenol-) þegar við á.

Undirritaður er hins vegar ekki sammála því að önnur læknisfræðiheiti eigi að hljóðrita, sem dæmi má nefna **hyponatremia**. Þar má vel nota heitið **natríumlækkun** eins og gert er í Íðorðasafni lækna.

Ýmislegt

Í kaflanum um háþrýsting koma fyrir heitin **slagbil** (systole) og **lagbil** (diastole). Undirritaður hefur ekki áður séð þetta síðara heiti og vill amast við því, einkum vegna þess hve líkt það er hinu fyrra. Íðorðasafn birtir meðal annars heitið **hlébil**.

Stofuháþrýstingur er skemmtilegt heiti á blóðþrýstingshækkun sem aðeins kemur fyrir á læknastofu (*office hypertension*). Við lestur sama kafla fékk undirritaður þá hugdettu að nota heitið **svæsinn háþrýstingur**, en ekki illkynja háþrýstingur, um **malign hypertension** til að forðast hugsanlega tengingu fyrirbærisins við illkynja æxli.

Í blaðsíðum 20 til 21 er lýst vinnuferlum við **hraðtakt** og **hægatakt**. Þar hefði undirritaður kosið að nota heitin **hraðsláttur** og **hægsláttur**, en Íðorðasafn lækna er ekki sjálfu sér samkvæmt í þessu efni og birtir heitið **hægsláttur** (bradycardia) í B-heftinu (1986) og **hraðtaktur** (tachycardia) í T-heftinu (1989).

Meinleg villa hefur ratað úr Íðorðasafninu inn í kaflann um taugakerfið. Þar er greint frá *tonsillar herniation* og notað íslenska heitið **hnykileitluhaulun**, sem á að vera **hnykilþúfuhaulun**. Tonsilla pharyngea er nefnd kokeitla af því að hún inniheldur eitilvef, sem tonsilla cerebelli gerir að sjálfsögðu ekki.

Að lokum

Miklu betur þarf að leita til að finna það sem betur má fara, því það er ekki margt. Í heild er þetta mjög vönduð bók sem skrifuð er af miklum metnaði fyrir hönd hins íslenska máls.

Jóhann Heiðar
Jóhannsson

johannhj@landspitali.is

Jóhann Heiðar er læknir
á Landspítala Hringbraut.